

Pòrtic

**Jordi
Mercader**

El tigre sobiranista

**Guia per descobrir els principals
actors del procés**

Jordi Mercader

El tigre sobiranista

Guia per descobrir els principals
actors del procés

Il·lustracions de Carlos Cubeiro

Primera edició: març del 2015

© Jordi Mercader, 2015

© de les il·lustracions: Carlos Cubeiro, 2015

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions SLU, Pòrtic

Pedro i Pons, 9-11

08034 Barcelona

www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-329-2

Dipòsit legal: B-5875-2015

Fotocomposició: Àtona Víctor Igual, SL

Impressió: Reinbook

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDIX

El tigre sobiranista	9
MIQUEL BUCH	
El lladre de banderes	39
MURIEL CASALS	
El glamur del PSU	57
CARME FORCADELL	
L'imperatiu sobiranista	75
FRANCESC HOMS	
El rugit irònic del procés	95
ORIOL JUNQUERAS	
El teòleg de la independència	113
ARTUR MAS	
El genet del tigre	133

ÍNDIX

FERRAN MASCARELL	
El catalanisme d'estat	153
PERE PUGÈS	
El pucholet del PSC	169
FRANCESC RIBERA, <i>TITOT</i>	
El gat escaldat	187
QUIM TORRA	
El guardià del 1714	205
JOAN MANUEL TRESSERRAS	
El revolucionari exquisit	221
CARLES VIVER PI-SUNYER	
L'oracle jurídic	239

EL TIGRE SOBIRANISTA

La tarda assolellada del 25 de juliol de 1992 mig món estava pendent de la cerimònia d'inauguració dels Jocs Olímpics de Barcelona. L'estadi Lluís Companys era ple a vessar de gent entusiasmada i cofoia d'una ciutat i d'un país que presentaven les seves credencials a l'alta societat mundial com a nous actors de la modernitat. Era l'enterrament de la grisor, de la penúria franquista, i el naixement d'una Barcelona renovada, potent, brillant fins a l'admiració. Però no tothom a Catalunya tenia els ulls posats a Montjuïc. A la mateixa hora d'inici de la retransmissió televisiva, uns centenars de joves independentistes assistien a un concert dels Brams, a Ripollet. A l'hora del míting, va parlar Lluís Maria Xirinacs, que assenyalant en direcció a la muntanya olímpica, va cridar com qui llança un anatema: «Allà, hi ha una Catalunya falsa; la de veritat, és aquí».

Quatre mesos abans, Jordi Pujol havia obtingut la

seva darrera majoria absoluta al Parlament de Catalunya, mentre que Esquerra Republicana, encapçalada per Àngel Colom, aconseguia 210.366 vots, el 7,96%, en total 11 diputats. Pocs dels assistents al concert de Ripollet devien haver votat la candidatura de Colom; entre aquella parròquia, el líder republicà era considerat gairebé un traïdor pel seu paper en la dissolució de Terra Lliure, malgrat que alguns militants d'aquesta organització s'havien incorporat al seu partit. Segurament no havien votat cap altra candidatura. Després de la decepció electoral arran del fracàs de Nacionalistes d'Esqueres, l'independentisme parlamentari havia quedat reduït a un percentatge de difícil determinació entre els vots d'ERC. En el supòsit que tots els votants d'aquest partit fossin sobiranistes, el sobiranisme tenia un paper marginal al Parlament i al carrer i, per descomptat, entre els assistents a la cerimònia olímpica.

Aquella tarda sí que n'hi havia, d'independentistes a l'estadi i al seu voltant, disposats per xiular l'entrada del rei Joan Carles; alguns, fins i tot, infiltrats entre els figurants de l'espectacle, preparats per mostrar al món les samarretes de *Freedom for Catalonia* o *Catalonia is not Spain*, vés a saber, perquè desistiren de fer-ho en ser descoberta la seva jugada en el darrer minut. La policia va detenir uns quants joves armats amb pancartes i xiulets, alguns dels quals han fet carrera política, i vet aquí que ara són tinents d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona, el gran impulsor d'aquell esdeveniment.

L'esperit imperant en aquell temps era el del catalanisme polític de sempre, aprofundir l'autogovern de Catalunya i intentar influir en la governació d'Espanya per empènyer-la a la modernització. Felipe González governava com si tingués majoria absoluta (de fet, només li faltava un diputat per tenir-la) i Pasqual Maragall, des de l'alcaldia de Barcelona, era el seu interlocutor privilegiat en aquest discurs de l'interès mutu entre Espanya i Catalunya, allò que un anomenava l'evolució federalitzant de l'Estat de les Autonomies i l'altre, federalisme asimètric. El pas del temps va deixar clar que parlaven de coses diferents, però tant se val. Un diàleg seguit per Pujol a contracor, per la rivalitat existent amb l'alcalde barceloní i per la seva predilecció per la pesca política, en l'especialitat nacionalista del peix al cove. Els Jocs i l'Expo de Sevilla simbolitzaven el moment àlgid d'aquesta filosofia, malgrat que la construcció de l'AVE entre Madrid i Sevilla, fent-lo passar per davant del tram Madrid-Barcelona, feia arrufar la cella de desconfiança a més d'un.

Albert Camus, en rebre el premi Nobel el 1958, va dir que cada generació es veu destinada a refer el món. I deu ser cert; però cada generació, com explica Amin Maalouf a *Els desorientats*, avança amb passes restringides a causa de l'existència dels denominats *punts cecs*, uns espais virtuals de coneixements, valors i objectius col·lectius que els són negats, sense que els qui conformen una generació determinada ho sàpiguen. Els seus des-

centents no podran entendre com els varen passar per alt, de tan evidents o justos que els semblaran; mentrestant, aquests patiran inconscientment el mateix fenomen. Els protagonistes de cada època volen canviar el món, segurament, però ho fan limitats per allò que saben veure. Una o dues generacions d'aquest país han estat influïdes decisivament per l'esperit de la Transició, condicionades essencialment pels èxits obtinguts en el camp de les llibertats, pel record dels dies de les prohibicions absolutes de tots els drets i per l'obsessió per no recular.

La qüestió rellevant és saber en quin moment els *punts cecs* s'il·luminen per projectar nítidament els nous objectius generacionals, les raons o les evidències amagades fins llavors per altres prioritats peremptòries i prèvies a cap altre avenç. D'ençà d'aquella tarda olímpica, la percepció de les coses d'una bona part de la societat catalana s'ha modificat significativament; sobretot les referents a la nació i les seves aspiracions. El canvi dels temps es podria personalitzar en Peret. El rei de la rumba va participar a la cloenda dels Jocs Olímpics cantant el maragallià *Barcelona tiene poder*, i va actuar al Concert per la Llibertat del 2013, al Camp Nou, interpretant *L'emigrant* de Verdaguer.

En determinats ambients, no declarar-se independentista avui és gairebé una anomalia; no haver-ho estat des de ben jove, un fet inexplicable de ceguesa política imperdonable. La història recent del país resultaria inexplicable, miraculosa, si féssim cas de tothom qui diu

haver estat militant de la causa de la secessió de tota la vida. Els números no lliguen, o el sacrifici emocional d'aquesta majoria ha estat sobrenatural. Tanmateix, l'actual protagonisme social del sobiranisme reflecteix, fidelment, l'estat d'ànim d'un sector de catalans, molt ampli i altament mobilitzat —com ho demostra cada cop que s'ho proposa—, partidari d'exercir el dret a decidir per triar el futur de Catalunya. No és una creació artificial de la maquinària de propaganda governamental, malgrat que aquesta sigui també una realitat operativa; és una opció política parlamentària amb aspiracions majoritàries, fonamentades en la desconfiança creixent respecte del govern i l'Estat espanyols, perfectament palpable a qualsevol indret del país. Tot i que encara no s'ha pogut comprovar electoralment la diferència entre partidaris del dret a decidir i votants independentistes, resulta evident el creixement dels independentistes dins aquest moviment.

Els factors d'aquest fenomen són múltiples i potser la prudència demana deixar passar algun temps encara per poder-los identificar amb total precisió. Però com un exercici d'aproximació, em sembla que es podrien agrupar en quatre grans apartats.

1. Factors atribuïbles a consideracions generacionals. En aquest grup s'hi podrien situar els errors i, paradoxalment també, els avenços del període de la Transició, considerat per alguns l'esca de

tots els mals; en realitat, l'origen de totes les possibilitats actuals, ni que sigui pel pòsit de decepció dels qui van creure, en el seu moment, en unes suposades noves fronteres. Així, el pacte constitucional en matèria d'organització territorial, clarament interpretat per l'estat en sentit contrari a les aspiracions catalanes, és en l'origen de la sensació d'estafa política certament estesa entre la ciutadania i els seus representants polítics. D'altra banda, l'explosió independentista no s'explicaria sense la consolidació del conjunt de llibertats individuals pròpies de l'estat de dret, que han esvaït qualsevol temor en el seu exercici. Tampoc es podria entendre l'ascens del moviment sense tenir presents els continguts de l'ensenyament a les escoles catalanes, ni la creació d'un determinat i potent imaginari col·lectiu per part dels mitjans públics i privats, amb especial eficàcia en el cas dels pertanyents a la CCMA —malgrat disposar només d'un 14% de l'audiència televisiva, aquesta es correspon amb la centralitat dels països, altament influent i dinàmica; l'efecte del club Super3, en diuen alguns. En aquest apartat s'hi podria incloure també una certa rebaixa de la intensitat dels lligams emocionals amb Espanya de les persones amb orígens en altres terres de la Península, proporcional a la seva plena integració social en una realitat catala-

na que ha anat recuperant amb força les seves eines culturals.

2. Factors d'oportunitat. La crisi econòmica s'ha afrontat des de la perspectiva més liberal, ferint de tal manera l'estat del benestar que molta gent ha perdut tota confiança en el futur. L'horitzó d'un nou estat idealitzat i feliç s'ha convertit en un motiu d'esperança, d'efectes palliatius per a qui creu que el finançament insuficient de la Generalitat és un impediment a la recuperació econòmica o que el dèficit fiscal és d'una quantia suficient per bastir una estructura estatal. En aquest context de dificultats materials i decisions antipopulars, els governs d'Espanya i de Catalunya han vist en el conflicte indentitari una cortina de fum ideal per intentar fer oblidar les polítiques de retallades, una oportunitat de rèdit electoral per a les dues posicions en conflicte. També cal considerar, des de la perspectiva dels ciutadans mobilitzats, el sentiment gratificant de veure's protagonistes d'una onada social, de caràcter patriòtic. El plus de seguretat de sentir-se part d'un grup d'aspiració hegemònica reforça les conviccions individuals i anima a descobrir-les. La confusió conceptual del dret a decidir amb el resultat de la independència no és aliena a la força adquirida per l'onada.
3. Factors d'acumulació. La desafecció respecte de

l'Estat espanyol no ha deixat de créixer en els darrers deu anys. El procés de l'Estatut aprovat pel Parlament, retallat pel Congrés, referendat malgrat tot pels ciutadans, posteriorment sentenciat fins a desvirtuar-lo pel Tribunal Constitucional, ha fet perdre confiança en el respecte a la voluntat democràtica dels catalans i en la validesa de la via de la reforma per obtenir un millor autogovern. El pacte de la Transició, mitificat durant dècades, ha quedat en evidència, amb totes les arrugues de l'edat ben a la vista.

4. Factors de reacció. La grolleria del PP i de la resta de forces polítiques de l'Estat, llevat d'Izquierda Unida, a l'hora de donar respostes a les reclamacions culturals i financeres de la Generalitat, el tractament despectiu del procés sobiranista, la negació del principi democràtic, la fallera legalista, la manipulació històrica de la unitat d'Espanya i la infantil sacralització constitucional han ajudat a crear la sensació d'una mena d'ofensa col·lectiva, segons l'opinió d'una majoria de catalans. Els mitjans de comunicació de Madrid, amb algunes excepcions, han estat intèrprets fidels i divulgadors eficaços de la voluntat negacionista de l'aparell estatal. La resposta s'expressa amb claredat en el nombre creixent de ciutadans disposats a desobeir l'Estat com a protesta per aquest tractament, o com a mínim els anima a

declarar-se desconnectats de la resta d'Espanya, actituds conreades a consciència per la maquinària d'opinió sobiranista.

Aquests factors generals s'haurien de creuar amb les conseqüències del canvi programàtic de Convergència, la irrupció de l'Assemblea Nacional Catalana com a maquinària mobilitzadora d'eficàcia indiscutible, la transformació d'Òmnium Cultural d'entitat defensora de la llengua i la cultura a agència promotora del sobiranisme, el lideratge d'Oriol Junqueras a ERC i la incorporació de les Candidatures d'Unitat Popular al nucli dur del moviment independentista. Sense oblidar el paper d'Iniciativa per Catalunya, en la seva voluntat de situar el dret a decidir en l'agulla de la balança, en l'equilibri entre el federalisme i l'independentisme; o el dels sectors crítics del socialisme català, que han abandonat el PSC a mesura que s'ha anat allunyant de la defensa del principi democràtic, inicialment incorporat en el programa electoral però posteriorment ofegat per evitar la incomoditat del PSOE.

Totes aquestes influències deuen haver tingut el seu pes —i encara hi caldria afegir les diferents associacions de l'estil de Súmate—, però em sembla que la més rellevant d'aquestes novetats és la transformació de CDC, malgrat que caldrà veure quina serà l'evolució electoral de la seva nova oferta independentista o l'abast de la renovació interna i simbòlica que li caldrà fer per man-

tenir-se com a força política central, malgrat la seva identificació amb la corrupció institucional al més alt nivell.

Convergència havia estat durant anys un partit sense estructura ideològica ni operativa. No li feia cap falta; vivia a l'ombra de l'hiperlideratge del fundador, Jordi Pujol; federalista juvenil, autonomista per excel·lència en la maduresa, independentista en la jubilació, i una càrrega insuportable per al seu partit després de confessar-se defraudador fiscal. CDC, i de retruc la coalició electoral de Convergència i Unió, es va anar fent gran a partir d'uns inicis electorals modestos, a recer del poder de la Generalitat en construcció i gràcies als rèdits de l'especulació política de les necessitats conjunturals del govern de Madrid de torn. El seu predomini s'incentivava amb el repartiment de carnets de bons i mals catalans, en funció del seguidisme o l'oposició a les idees del president.

Un parell d'anys després del 92, una colla de joves d'adscripció liberal, provinents de l'agitació sobiranista —David Madí, Francesc Homs, Joaquim Forn, Jaume Ciurana, entre altres—, es varen afiliar a CDC amb el propòsit de convertir-la, a la llarga, en un partit independentista. Varen triar el partit de Pujol, senzillament, perquè és on eren els pares i els avis. La majoria d'ells ve de moviments tipus Freedom for Catalonia; Madí, per exemple, havia estat en el nucli de La Crida, amb Àngel Colom, Jordi Sànchez, Joan Manuel Tresserras i Enric

Marín. Aquest petit grup, amb una forta consciència de generació cridada a fer alguna cosa gran —s'entén portar el país a la independència—, van entrar en competència amb els militants de la Joventut Nacionalista de Catalunya, la via ortodoxa per arribar a fer política amb els «grans», encapçalats per Josep Rull, encara molt marcats pel roquisme, malgrat que Miquel Roca enfilava la seva derrota definitiva en creure's, sense fonament, en condicions de discutir el lideratge al fundador. El seu primer èxit va consistir a introduir en la ponència política del congrés de l'Hospitalet unes referències al sobiranisme, en contra de l'opinió del mateix secretari general, Pere Esteve; i per a sorpresa de Jordi Pujol, que no en devia fer ni cas, de la resolució.

De fet, el president Pujol ja tenia uns quants d'aquests nois en el seu darrer govern, treballant per a la candidatura d'Artur Mas com a successor del líder; batalla que varen guanyar a l'altre aspirant, el cap d'Unió Democràtica, Josep Antoni Duran i Lleida. Mas, aleshores, havia ascendit de conseller d'Economia a conseller en cap de la Generalitat; era un tecnòcrata pragmàtic que probablement no s'havia plantejat mai la idea de la independència, però es va deixar embolcallar a poc a poc pel relat sobiranista del grup. De totes maneres, aquest era un discurs somort en les darreries del pujolisme i també en la travessa del desert que varen haver de fer després de la primera derrota electoral del delfí.

En la negociació de l'Estatut, la reivindicació sobira-

nista hi va treure el nas, discretament. Coneixent la seva determinació, no és difícil d'imaginar una intencionalitat perversa, en alguns dels integrants de l'entorn del cap de l'oposició, per treballar de valent a pactar un text de màxims per fer fracassar el projecte, buscant la reacció nacionalista posterior. La Casa Gran del Catalanisme, amb el dret a decidir esculpit al frontispici, va ser la darrera iniciativa inequívocament planificada per la cúria de Mas.

Després de la sentència del Tribunal Constitucional, els fets semblen tenir vida pròpia i s'acceleren sols, passant per sobre fins i tot del projecte del pacte fiscal, una operació dissenyada per CDC per mantenir la tensió durant quatre o cinc anys, que hauria acabat amb una proposta de referèndum sobre finançament, sabent que Madrid la rebutjaria. Llavors, segons els plans inicials, aprofitarien la nova decepció per introduir el dret a decidir com a reclamació central de la seva política per als propers anys. Sense tenir-ho previst ni escrit a cap paper, el 2012 va ser l'any de la travessa del Rubicó per part de Convergència, seguint una intuïció d'Artur Mas. Les dificultats financeres de la Generalitat, l'autisme de Madrid i la mobilització de la societat civil empenyen el president a convocar eleccions, en un error de càlcul evident. Volent guanyar dos anys, va estar a punt de perdre el govern pel ressorgiment d'Esquerra.

Convergència ja està instal·lada en l'independentisme i, malgrat ser un partit orgànicament feble i segura-

ment encara desorientat per la dèria personal de Mas —que ja escolta altres veus no provinents de l'antic pi-nyol, com ara la del seu conseller de Cultura, Ferran Mascarell—, salva el govern pels pèls, convertint-lo, estrictament, en un aparell d'agitació sobiranista. Un executiu amb un alt grau d'influència mediàtica, actuant com a força de xoc permanent contra el govern de Rajoy, que participa encantat de la maniobra, oferint múltiples flancs de confrontació per mantenir ben viva la tensió, pensant en uns hipotètics vots del nacionalisme espanyol. L'aposta de Mas potser provocarà el final de l'actual sistema i de la configuració dels partits autonòmics vigent d'ençà de 1980, començant pel seu. Tots ells, d'altra banda, molt castigats per les males pràctiques de la política nascuda de la Transició; i en el cas de les forces sobiranistes, molt mediatitzats per la pressió de la societat civil de caràcter sobiranista, organitzada i gairebé de caràcter i ambicions parapolítics.

La batalla pel lideratge del moviment independentista —una qüestió central, mal dissimulada darrere el cant a la unitat, salvada sovint en el darrer minut— està plantejada entre els intel·lectuals aplegats a l'entorn d'Esquerra i Oriol Junqueras i el sentit de l'orientació i la supervivència política del llop solitari en què s'ha convertit Artur Mas. El desenllaç del període de diferències polítiques expressades públicament amb motiu del nou 9-N —l'opció de llistes separades defensada per ERC es va imposar a la candidatura unitària proposada

pel president— anuncia la possibilitat d'aclarir aquest lideratge en les eleccions autonòmiques del 27 de setembre de 2015. Tanmateix, ni els uns ni els altres representen per ells sols, ni sumats, una explicació satisfactòria a la força social d'un moviment que ha portat la idea de la secessió —hàbilment confosa amb el dret a decidir i l'exercici democràtic— de la seva posició marginal el dia de la inauguració dels Jocs de Barcelona a l'aspiració de ser majoritària. Tampoc l'evolució electoral —CDC baixant i ERC pujant moderadament, fins ara— permet intuir una traducció parlamentària ajustada a l'omnipresència de la reivindicació nacional.

Els xinesos tenen una llegenda sobre un tigre que vivia en un mirall, quan les comunitats de les dues bandes conviuen sense problemes. L'emperador, però, es va encapritxar del majestuós tigre, i va provocar la sublevació dels habitants de l'altra cara dels vidres; declarada la guerra, aquests foren vençuts per la força dels exèrcits i la màgia del poder imperial. El tigre i els seus companys varen ser condemnats a romandre perpètuament darrere els miralls, castigats a reproduir els gestos dels que s'emmirallaven. La llegenda diu que un dia aquest vell món es rebel·larà i els miralls deixaran de retornar l'aparença dels qui es posen al davant per oferir-los sempre l'esguard amenaçador del tigre. Al cap d'un temps, el príncep dels felins trencarà el vidre i prendrà cos; i amb ell, tots els presoners del malefici de l'emperador.